

S spoštovanjem se Belj Kranjci spominjajo Janka Barleta, toda pri tem pozabljajo na nekoga, ki mu je bil glavna opora pri zbiranju etnografskega gradiva, — pozabljajo na Matijo Totarja iz Gribelj v podzemeljski župniji.

Matija Totar, po domače Jandreč Matiček, je bil izredno nadarjen mladenič, rojen 7. II. 1873 v Gribljah. Zagrebški »črnošolec« Janko Barle in gribeljski učitelj Peter Kambič sta ga po osnovni šoli navdušila za knjigo in zbiranje ljudskega blaga. Tega posla se je lotil z vso vnemo. Kakor je podpisanemu pred odhodom v Ameriko sam pravil, je prinašal J. Barletu kar gotove rokopise, ki jih je bilo treba samo malo preurediti, jezikovno popraviti zaradi belokranjskih lokalizmov in mogoče jih je bilo objaviti. Ko so drugi fantje ob nedeljskih popoldnevih zahajali v gostilne in na ples, je Jandreč Matiček čital knjige pod staro košato hruško, zapisoval ljudske pregovore, običaje in pesmi. Nekje je dobil celo starocerkveno-slovansko slovnico in ni ga utrudilo proučevanje pustih glasoslovnih posebnosti, deklinacije in konjugacije. Odločil se je za nadaljnje šolanje na novo-meški gimnaziji. Že šestnajstleten vzame v roke velik kmečki dežnik, prevezan z vrvjo, in jo mahne peš čez Gorjance v Novo mesto, kjer je naprosil o. Florentina Hrovata, da bi mu dali v frančiškanskem samostanu hrano. Toda ni imel sreče. Sicer dobrodušni o. Florentin ga je zavrnil, češ da je prestar in da naj gre rajši za hlapca. Za težko fizično delo pa Totarji niso bili, marveč so skoraj prav tako ljubili plug kot gosli in knjigo. To se ponavlja že v tretji generaciji. Matičku doma ni bilo obstanka in odšel je v Ameriko (USA), kamor ga je pozval najstarejši brat Jakob, ki je bil postal cerkovnik v slovenski stolni cerkvi v St. Paolu (Minnesota). Ker mu ni ugajalo tamošnje ostro podnebje, se je preselil na jug v državo Texas in si priskrbel bombažno farmo na vasi blizu mesta Saragose. Oženil se je z Angležinjo, ki mu je rodila štiri sine in štiri hčere. Najmlajši sin dr. John Totter se je nastanil kot zdravnik v mestu Little Rock v državi Arkansas.

Kakor se je l. 1893 Janko Barle zahvalil v LMS Matičku Totarju za požrtvovalno delo in za pomoč, tako se ga ob njegovi smrti spominjamo v »Slov. etnografu«, ker je vestno in lepo zbral podatke in opisal dejanja ter prizore belokranjskega pira.

Niko Zupanič

Ivanu Koštiálu v spomin

Osebnost Koštiála nisem poznal, pač pa sem bil z njim posredno v zvezi po zaslugi prijatelja Friedricha Salomona Kraussa z Dunaja, ko je šlo za sodelovanje pri reviji »Anthropophyteia« in njeni zbirki samostojnih knjižnih prilog.¹

¹ ANTHROPOPHYTEIA. Jahrbücher f. folkloristische Erhebungen u. Forschungen zur Entwicklungsgeschichte der geschlechtlichen Moral. Voll. 1—10. Leipzig, 1904—1913. Beiwerke zum Studium der Anthropophyteia. Voll. 1—7.

Ker sem živel blizu Pitréja, v Palermu, zaradi svojih študij — najprej v zvezi z doktorsko disertacijo, potem pa z ženitovanjskim obredjem — sem se seznanil z deli Fr. S. Kraussa. Ta se je v tistem času (1910—1914) s številnimi sodelavci po vsem svetu zelo vneto lotil raziskavanj na področju erotične folklore, ki so ji takrat pravili tudi »Kryptadia« po grškem naslovu Rollandove in Gaidozove knjižne zbirke.²

Kljub pridržkom, ki jih je večkrat izrazil,³ je bil Pitré član uredniškega odbora »Anthropophyteie« in Krauss je upal, da ga pregovori, naj bi izdal erotična izročila, nabrana na »Sončnem otoku« Siciliji, kot dodatek k zbirki »Biblioteca delle tradizioni popolari siciliane«. A čeprav je Pitré imel gradivo — še zdaj ni objavljeno, več kot trideset let po njegovi smrti — se je obotavljal iz raznih vzrokov: zaradi starosti, zaradi svojega zdravniškega poklica in zaradi dolžnosti predsednika v Kraljevem ženskem zavodu »Maria Adelaide«. Ob njegovi strani v Palermu sem obenem z Učiteljem imel tudi jaz priložnost sodelovati pri »Anthropophyteji« s člankom o Kalabriji⁴ in potemtakem navezati stike s Kraussom, ki me je povabil, naj pripravim knjigo o izročilih s področja spolnega življenja v Italiji. V tem času nastopi Koštiál — kot Kraussov sodelavec in prevajalec mojih spisov v nemščino.

Prvi spis, ki ga je Koštiál prevedel, se nanaša na Kalabrijo. Prevajalec je moral premagati ne malo ovir v tekstu, ki je poln posebnih izrazov, pregovorov in pesmi v narečju. Drugo je obširnejši spis, za katerega je Krauss nasvetoval naslov »Das Geschlechtsleben in Sitte, Brauch, Glauben und Gewohnheitrecht des italienischen Volkes«. Tudi tukaj — še bolj kot v prvem primeru — je Koštiál pokazal svojo ostroumnost s pojasnili in opombami k tekstu na raznih krajih.

V prvem spisu o Kalabriji je prevajalčev prispevek omejen na dve opazki (str. 150—151, op. 1), kjer Koštiál kot filolog in jezikoslovec izraža svoje začudenje: prvič ob tem, da je v Kalabriji sedem izmed devetih narečnih izrazov za ženski spolni organ moškega spola, v nasprotju z drugimi jeziki — n. pr. slovanskimi in germanskimi — kjer je ženskega spola; drugič ob tem, da se pri Kalabrežih, Slovencih in Čehih ujemajo izrazi za poimenovanje zadnjega sina.

V drugem delu — »Das Geschlechtsleben« — je šest opomb, ki pa niso vse lingvistične. Na str. 2 op. 4 Koštiál pojasnjuje, da so Asini (Ažinš), ki jih spominja Arboit, prebivalci župnije Azio; na str. 99 op. 1 pa, da je število 69, ki v žargonu pomenja poseben način koitusa, poznano v Pragi v bordelskem žargonu; na str. 135 op. 2 podaja boljšo razlago besede Farzkurbis (zucca da ventosità) s Farzgeschirr (vaso da spetazare); na str. 224 v zvezi z narečnim izrazom Nervu (penis) ugotavlja, da pozna ta izraz ne samo Petronij, ampak tudi Horac, in da v slovanskih jezikih pomeni Sehne, Flechse (žila). Zadnjo opombo beremo na

² KRYPTADIA. Récueil de documents pour servir à l'étude des traditions populaires. Voll. 1—8. Heilbronn-Paris, 1889—1901.

³ Glej mojo knjigo »Reviviscenze«. Catania, 1927, str. 4, op. 1 in 2.

⁴ Von Geschlechtsleben in Kalabrien. »ANTHROPOPHYTEIA« VIII, 1911, str. 137—159.

str. 228 ob imenu Giambullari: Koštiál pové, da je bil florentinski filolog in zgodovinar. Posebej pa bi omenili opombo 2 na str. 114: ob napolitanskem univerzitetnem profesorju medicine, ki je nosil na verižici za uro falični amulet, Koštiál ironično pripominja, da je to mogoče v najzakotnejšem delu Italije, ne pa v Srednji Evropi. Da bi stvar razčistil, se oglašá tudi Krauss, češ da opomba vrlega prevajalca ne zadeva v živo, saj se najdejo v mnogih deželah podobni ljudje, ki združujejo praznoverje z znanjem; a če v Srednji Evropi ne morejo doseči stolice, temu ni krivo pomanjkanje drznosti z njihove strani, pač pa trdovratno nasprotovanje akademskih univerzitetnih krogov.

Očitno se Krauss ni strinjal s Koštiálovo ironično pripombo in sta se zato pod črto malo sporekla; toda oba znanstvenika pozabljata, da so praznoverju podvrženi tudi velikani po izobrazbi in znanju, po duhu in junaštvu. Praznoverni so bili Napoleon, Byron, Goethe, Hugo, Zola in mnogi drugi, zato ni nič čudnega, če se jim pridružuje univerzitetni profesor zdravnik.

Krauss je zelo cenil Koštiála. Ko ga omenja v nekaterih name naslovljenih pismih, se zmeraj izraža z besedami, ki odkrivajo, da je gojil tople občutke do tega prijatelja in sodelavca. Ob prevodu moje knjige v nemščino se dotika težav z italijanskim tekstom — zaradi posebnih narečnih izrazov — in izjavlja, da je tudi sam pomagal lajšati prevajalčev trud in stilistično poenostavil ta in oni stavek ali odstavek.⁵ Zadostovalo bo, če omenim kalabrijsko uganko, ki opisuje prstan z besedami:

Bellu a vidiri,	Inchilu i carni
Bellu accattari,	E dássalu stari.

Koštiál je v svojem prevodu razumel narečno rečenico »inchilu i carni« kot »ein Kilo Fleisch«, medtem ko je Krauss opazil pomoto in jo popravil, pri čemer je dobro zadel pomen kalabrijskega besedila.

Med obema znanstvenikoma se je bilo razvilo odkritosrčno prijateljsko razmerje, kar je še poživljalo njuno uspešno sodelovanje, v veliko korist znanosti, ki sta jo oba gojila z globoko ljubeznijo in izredno zmožnostjo.

Iz rokopisa prev. M. Matičetov

Raffaele Corso

R é s u m é

À LA MÉMOIRE D'IVAN KOŠTIÁL.

L'auteur, professeur d'ethnographie à Naples (Istituto Universitario Orientale — Napoli), directeur de la revue »Folklore«, nous offre quelques souvenirs intéressants sur sa collaboration scientifique avec le folkloriste slovène Ivan Koštiál dans les années 1910—1914.

⁵ Die Verdeutschung Freund Koštiáls ist vortreffliche, nur habe ich hier und da Unebenheiten stilistisch geglättet. Ab und zu liessen sie Wörter oder Sätze aus und ebenso wieder K. einiges, was ihm, ebenso wie leider mit der Mundart wegen dunkel blieb. (Kraussovo pismo z dne 24. aprila 1913).